

TEMA

ROT-PRISET 2021
OCH CIRKULÄR
EKONOMI

»Att sträva
mot cirkuläritet är
en självklarhet.«

STEFAN ATTEFALL
NY ORDFÖRANDE FÖR
ROT-PRISJURYN

ROT - EN HÅLLBAR STRATEGI

Jennie Fridolin, ordförande för ROT-utskottet, om fördelarna med att renovera kontra bygga nytt.
SIDAN 2

ROT-PRISET VISAR VÄGEN

Arkitekten Lone-Pia Bach var med och vann ROT-priset 2020, nu sitter hon i juryn som ska utse årets vinnare.
SIDAN 6

TÄVLINGEN HAR STARTAT

ROT-prisjuryn har haft ovanligt många bidrag att ta ställning till i år. Sex bidrag är nominerade.
SIDAN 8

Fyra snabba med Jennie Fridolin

1

1. Vad tror du om ROT-sektorns utveckling?

– Jag tror att den pågående pandemin kommer att förändra vårt sätt använda befintliga lokaler, inte minst kontors- och handelsytor, och att detta kommer att föranleda en stor mängd ombyggnationer. Förhoppningsvis ligger detta i linje med att efterfråga hållbara lösningar där flexibilitet och kreativitet står i fokus, och där lokalernas funktionalitet blir enklare att ändra efter skiftande behov.

2

2. Varför brinner du för ROT och hållbarhet?

– Att renovera en befintlig byggnad innebär att råvaruuttagen redan är gjorda och det är härligt att vara med och förnya nedgångna områden och förbättra miljön för dem som vistas där. ROT är helt enkelt den mest hållbara affären!

3

3. Vad tycker du kännetecknar ett väl genomfört ROT-arbete?

– Ett väl utfört ROT-jobb kännetecknas av optimerade cirkulära flöden, återbruk och återvinning. Det är tillfredsställande att lyckas omvandla något som inte fungerar i sin nuvarande form genom att ge det ett helt nytt användningsområde eller återskapa det till sin forna glans.

4

4. Vad krävs för att byggbranschen ska kunna ta ett större miljöansvar?

– Att det ställs miljökrav i upphandlingen och att dessa sedan följs upp. Därtill handlar det naturligtvis om lagkrav och jag tycker att regeringens handlingsplan för cirkuläritet (se sidan 3) är ett bra exempel på hur vi tillsammans, inom alla olika samhällssektorer, ska jobba mot mer hållbara och cirkulära flöden. ROT är ju verkligen ett bra exempel på hur vi kan jobba med just cirkuläritet genom att renovera och restaurera istället för att bygga nytt. □

TEXT: NICOLE KLING

FOTO: LENNART FRYSKOG

Namn Jennie Fridolin

Yrke Ordförande ROT-utskottet, Stockholms Byggmästareförening och hållbarhetsstrateg, NCC

FOTO: RYNO QUANTZ

ROT-PRiset

NOMINERADE 2021

KVARTER JAKOB MINDRE	KV EKEN 7	GASVERKET HUS 8	MEDBORGARHUSET	VRAK - MUSEUM OF WRECKS	FÖRSKOLAN PANNCENTRALEN

TÄVLINGEN OM ÅRETS ROT-PRIS AVGÖRS 24 SEPTEMBER

ROT-priset instiftades av Stockholms Byggmästareförening 1990 och är ett årligt pris som tillkommit för att främja ombyggnation i Stockholm. Priset ges till det projekt där beställare, arkitekt och byggentreprenör bäst tillvaratagit byggnadens särdrag och kvaliteter.

Läs mer på sidan 8 och på stockhomsbf.se/rot-priset.

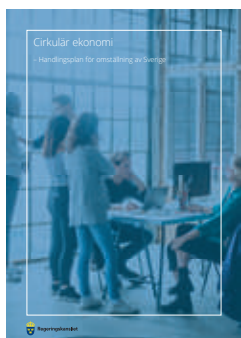

Restprodukter från bygg- och fastighetssektorn ses som värdefulla resurser i omställningen till en cirkulär ekonomi, liksom bland annat plast, textil och livsmedel.

FOTON: ISTOCK

REGERINGENS STRATEGI FÖR EN CIRKULÄR EKONOMI

Den 9 juli 2020 beslutade regeringen om en strategi för omställning av samhället med syfte att nå de svenska miljö- och klimatmålen och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. En viktig del i den utvecklingen rör effektiv resursanvändning och att dessa sker i giftfria cirkulära flöden, snarare än genom att ta nya material i anspråk.

I regeringens strategi slås fast att omställningen till cirkulära flöden för resurser kräver genomgripande förnyelse och utveckling. Innovation framhålls därför som centralt och målet är att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland och föregå som ett gott exempel på att en fossilfri värld är möjlig. Inte minst understryker regeringen att ett minskat tryck på ekosystemen genom en effektiv resursanvändning i

kombination med satsningar på cirkulära affärsmodeller bidrar till att stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft globalt.

FYRA FOKUSOMRÅDEN:

- Cirkulär ekonomi genom hållbar produktion och produktdesign.
- Cirkulär ekonomi genom hållbara sätt att konsumera och använda material, produkter och tjänster.
- Cirkulär ekonomi genom giftfria och cirkulära kretslopp.
- Cirkulär ekonomi som drivkraft för näringsliv och andra aktörer genom åtgärder som främjar innovation och cirkulära affärsmodeller.

PRIORITERADE RESURSER I OMSTÄLLNINGEN TILL EN CIRKULÄR EKONOMI:

- plast
- textil
- livsmedel
- förnybara och biobaserade råvaror
- bygg- och fastighetssektorn
- innovationskritiska metaller och mineral.

Källa: Regeringskansliet, Cirkulär ekonomi - Handlingsplan för omställning av Sverige.

TEXT: NICOLE KLING

AKTIV FÖRVALTNING VIKTIGT

Stefan Attefall är ny ordförande för ROT-prisjuryn och för honom kännetecknas en lyckad renovering av balansgången mellan gammalt och nytt och att lyfta byggnadens ursprungliga värden.

– Hållbarhet är viktigt och för mig handlar det om att få ihop begreppets alla tre delar: ekonomiskt, socialt och ekologiskt. Regelverken ska uppmuntra renoveringar som inte driver kostnader, säger han.

De flesta känner till Stefan Attefall som tidigare bostadsminister. Liksom Birgit Friggebo och Per Bolund har han namngett en typ av komplementshus och är därigenom ständigt aktuell i bostadssammanhang. I vår är han dessutom aktuell som ny ordförande för ROT-prisjuryn.

– Jag tycker att det är fascinerande att se i synnerhet gamla byggnader renoveras och förnyas samtidigt som man behåller deras karaktär. Det är ett kul och spännande uppdrag som jag ser fram emot, säger Stefan Attefall och tillägger:

– Jag är glad över att få vara med och lyfta fram projekt där man förhöjer byggnaders värden. Fastigheter står ofta på sin plats under lång tid och påverkar många människor och blir på så vis en del av ett samhälle, det är viktigt att bevara det befintliga.

VÄXANDE ROT-SEKTOR?

För Stefan Attefall kännetecknas ett väl genomfört ROT-arbete av att man värnat om byggnadens

KORT OM STEFAN ATTEFALL

Karriär i korthet: Riksdagsledamot för Kristdemokraterna 1991–2014 (med ett avbrott 1994–1998), civil- och bostadsminister 2010–2014. Arbetar i eget företag inom i huvudsak bygg- och fastighetsbranschen sedan 2015 och är dessutom ordförande i Byggmärknads-kommissionen.

Bostad: Villa i Jönköping.

Intressen: Läser många olika tidningar, allätare när det kommer till sport och umgås gärna med familj och vänner.

Byggnad som har gjort stort intryck: Peterskyrkan i Rom är magnifik.

Oväntad förmåga: Åker gärna vattenskidor på sommaren.

ursprungliga tanke och utformning samtidigt som den moderniseras och görs mer tillgänglig och användbar. Han spår att ROT-sektorn kommer att växa, inte minst mot bakgrund av att hållbarhet inom byggbranschen är en högt prioriterad fråga.

– Det är viktigt att hålla i minnet att hållbarhet består av tre delar: social, ekonomisk och ekologisk. Jag tycker att man ibland fixerar vid det miljö-mässiga, för mig handlar det mycket om att få ihop de tre delarna, inte minst de aspekter som rör de mänskliga dimensionerna.

Han fortsätter:

– Att sträva mot cirkuläritet är en självklarhet. Samtidigt är det viktigt att få ihop de praktiska och ekonomiska aspekterna som gör att goda exempel kan spridas och inte bara blir dyra projekt som kan fungera som studiebesök.

RESURSEFFEKTIV RENOVERING

Bygg- och fastighetssektorn är ett prioriterat område i strategin för en cirkulär ekonomi och byggbranschen behöver ta sitt ansvar för att Sverige ska kunna nå klimatmålen. Stefan Attefall ser att en aktiv förvaltning av det befintliga beståndet spelar en avgörande roll för att kunna renovera hållbart ur alla perspektiv. Hans budskap är tydligt: sköt om fastigheterna i tid så att de kan leva vidare.

– Generellt tror jag att vi kommer att få mer fokus på renovering eftersom nybyggnation alltid är mer resurskrävande än att ta hand om det som redan finns. Att underhålla befintliga fastigheter så att de inte förfaller och att ta fram kloka metoder för resurseffektiv renovering så att inte rivning blir ett billigare alternativ ser jag som grundläggande. Dessutom måste regelverken uppmuntra till reno-

veringar och ombyggnationer som inte driver kostnader.

HELHETSGREPP VIKTIGT

I dag finns stora bostadsbestånd som står inför nödvändiga renoveringar. Stefan Attefall ser att frågan om upprustning ofta mynnar ut i två extremer: antingen blir de inte av alls eller så blir de väldigt påkostade och bidrar därigenom till en dyr och otillgänglig bostadsmarknad.

– Vi måste hitta sätt att renovera varsamt och billigt och få ihop gammalt och nytt så att människor har råd att bo. Jag tror på vikten av klimatdeklarationer och att titta på livscykelns snarare än bara driftskostnader i form av exempelvis energianvändning per kvadratmeter. Utmaningen blir att skapa lätthanterliga system för att räkna ut och jämföra olika lösningar som kan ge ett rättvisande klimatavtryck. □

TEXT OCH PORTRÄTT: NICOLE KLING

TIDIGARE VINNARE

Här är några objekt som vunnit ROT-priset: Nationalmuseum, Berg-rumsgaraget, Eastman-institutet och Södra station.

FOTON: ÅKE E:SON LINDMAN (2), GUSTAV KAISER, JOHAN DEHLIN

TACK Anna-Greta Leijon!

Stockholms Byggmästareförening vill rikta ett varmt och innerligt tack till Anna-Greta Leijon som sedan 1997 har varit ordförande för ROT-prisjuryn och därmed varit med och utsett hela 23 vinnare. Efter dryga två decennier på posten efterträds hon nu av tidigare bostadsminister Stefan Attefall.

ILLUSTRATION: ISTOCK

JOHANNES KYRKA – EN

VÄLKOMNANDE

Ett av de två renoverade kapellen som tidigare fungerade som förråd. Markentrén gör lokalen tillgänglig och inkluderande för alla besökare.

FOTO: FREDRIC BOUKARI

Renoveringen av Johannes kyrka präglades av långsiktighet och hållbara lösningar. Stor vikt lades vid de sociala värdena, att återbruka material och maximera användbarheten av de befintliga ytorna. Det lyckade projektet resulterade i ROT-priset 2020 och i år sitter den ansvariga arkitekten Lone-Pia Bach med i juryn.

Allt började med att den stora kyrktrappan behövde renoveras. Lone-Pia Bach studerade originalritningarna och i genomskärningen, mellan de två befintliga kapellen på var sida om trappan, avslöjades en outgrävd yta. Detta gav henne idén att nyttja det potentiella utrymmet inunder trappan till att skapa en ny samlingssal.

– Jag tog fram en skiss och presenterade för kyrkorådet, som glädjande nog tog förslaget på sittande möte. Kyrkan är kulturhistoriskt värdefull och marken runtomkring är prickad, vilket innebar en omfattande process med olika tillstånd och avvägningar. Renoverings- och ombyggnadsarbetet har präglats av att alla inblandade har varit lösningsorienterade och sett möjligheterna, säger Lone-Pia Bach, vd för Bach Arkitekter AB.

Lone-Pia Bach beskriver projektet som »komplext ur alla synvinklar». Den största byggtekniska

utmaningen var det mycket djupa schakt som behövde grävas framför och precis intill den befintliga grundläggningen på det 70 meter höga kyrktornet. Under schaktningen uppstod ytterligare svårigheter: kapellen visade sig vara ytterst dåligt grundlagda och behövde stötts upp genom stödmurar under trappan. En annan utmaning var att skapa bra ljus- och ljudmiljö i den underjordiska salen, något som bland annat löstes genom att två stora lanterniner fälldes in i markbeläggningen och välvat akustiktak installerades.

ÖPPNAR FÖR NYA MÖJLIGHETER

– Kapellen har fått en verklig funktion och nu öppnas en hel värld innanför dörrarna. Kyrkan har valt att göra dessa lokaler till inkluderande mötesplatser mitt inne i Stockholm också för icke-religiösa sammankomster, vilket innebär ett stort socialt värde för hela staden. Ombyggnaden har inneburit att kyrkan kan användas mer och till fler ändamål, till exempel genom möjligheten att kunna ha konserter, meditation, dopkaffe, borgliga begravningar och mindre gudstjänster, säger Lone-Pia Bach.

Centralt för renoveringen av Johannes kyrka var återbruk och kvalitet. Lone-Pia Bach tycker att det är särskilt roligt att ROT-priset uppmärksammar och premierar den typen av prioriteringar, eftersom det skickar tydliga signaler om vikten av hållbarhet.

– ROT-priset behövs för att visa att det är viktigt att ta vara på befintliga byggnader. Det är nödvändigt att vi omvärderar vårt samhällsbyggande och att vi tar vara på de resurser som redan har tagits i bruk, säger Lone-Pia Bach och fortsätter:

– Vi har inte råd att bygga så mycket nytt som vi gör idag. De byggnader som redan existerar innebär resurser som redan är uttagna och energi som redan är förbrukad, vi måste lära oss att ta vara på och värdera det som redan finns, ur både ett materiellt och socialt hänseende. Detta är aspekter som jag kommer att titta på hos årets nominerade till priset och lägga stor vikt vid i min bedömning.

KAN HÅLLA I FLERA HUNDRA ÅR

Lone-Pia Bach understryker att platser har olika sociala värden som är viktiga att ta tillvara och bygga vidare på. För henne och kollegorna på Bach Arkitekter är det en självklarhet att arbeta med material som tål slitage, som går att underhålla och som går att förändra över tid. I fallet med kyrktrappan innebar det att själva trappan demonterades, delarna numrerades och återmonterades i sin helhet. Nödvändigheten att använda resurskrävande betong till samlingssalen

INKLUDERANDE MÖTESPLATS

under trappan motiverades av att det var det enda material som skulle kunna hålla under en lång tidsrymd och hålla för trappans tyngd.

– Nu hoppas vi bara att kommande generationer har vett att låta lokalerna stå under sin fulla livslängd, vilket kan vara flera hundra år, säger Lone-Pia Bach och tillägger:

– Diskussionen om hållbarhet hamnar ofta lite snett, man pratar mycket om återbruk av byggnadsdelar och mindre av återbruk av hela byggnader, faktum är att vi river väldigt mycket i våra städer i dag för att få ut ytterligare byggbara kvadratmeter. I storstadsregionerna bygger vi tätare än vi någonsin gjort tidigare och det har negativa effekter på människors mående. Vi behöver i högre grad förstå vad det är som gör platser trivsamma, trygga och meningsfulla.

LONE-PIA BACH OM HÅLLBARHET OCH ROT

– Vi står inför mängder av utmaningar: resursbrist, fallande biodiversitet, klimatförändringar och psykisk ohälsa. Vi måste säkra att det sociala rummet kan fungera som en plats för rekreation, överexploatering är inte en lösning på att höja de livskvalitativa aspekterna. ROT-priset kan här fungera som vägvisare och peka på det lustfyllda i att ta hand om det som finns och visa på goda exempel. Ekonomisk hållbarhet handlar om långsiktighet, och det mest lönsamma är ofta de investeringar som sker med ett långt perspektiv. □

TEXT: NICOLE KLING

UR JURYNs MOTIVERING

»Med knappt synliga ingrepp har man, under den monumentala trappan framför Johannes Kyrka, lyckats trollo fram en plats där tillsynes ingen plats fanns. En föredömlig samverkansentreprenad där församling, entreprenör och arkitekt genom gott samarbete och innovativt tänkande skapat goda tekniska och ekonomiska lösningar. Befintliga outnyttjade kor har återupplivats och förbinds med ett nybyggt underjordiskt rum vilket överraskar i rymd och ljusflöde från väl integrerade taklaterner samt korens nya dörrar i glas. Detta skapar också förbindelse med kyrka och park och blir till ett givande möte mellan gammalt och nytt.«

PLATS FÖR MÖTEN

Den nya samlingssalen under trappan har välvt akustiktak och lanternin för insläpp av dagsljus.

MER LJUS

Infrästa ljusslingor understödjer ljuset från takfönstren och förstärker känslan av äkta dagsljus.

KORT OM ROT-PRISVINNAREN 2020

Johannes kyrka har utsetts till vinnare av Stockholms Byggmästareförenings ROT-pris 2020. Johannes kyrkas stora kulturhistoriska värden stod i centrum när en ny församlingslokal skulle byggas. Lösningen blev en ny samlingssal under den stora trappan till kyrkan tillsammans med de två kapellen vid trappans fot som under årtionden endast använts som förråd.

Beställare: Johannes Församling

Entreprenör: M3 Bygg

Arkitekt: Bach arkitekter AB

Projektledare: KFS AB

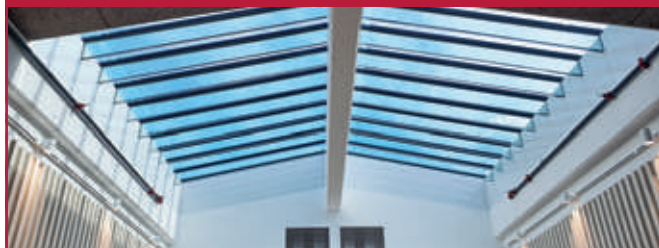
Adress: Johannesgatan 21, Stockholm

NOMINERADE TILL ROT-PRISET 2021

VRAK – MUSEUM OF WRECKS

FOTO: RANOVA

Beställare	Statens Maritima och Transporthistoriska Museer
Entreprenör	Serneke Sverige AB
Arkitekt	Fahlander Arkitekter
Adress	Djurgårdsvägen 50, Stockholm

MEDBORGARHUSET

FOTO: MATTIAS EK

Beställare	Stockholms Stad
Entreprenör	Peab Sverige AB
Arkitekt	Nyréns Arkitektkontor
Adress	Folkungagatan 43, Stockholm

KVARTER JAKOB MINDRE

FOTO: PETER BARTHOLDSSON

Beställare	AxFast AB
Entreprenör	MVB Öst AB
Arkitekt	Joakim Häggström Arkitektkontor AB
Adress	Jakobs Torg 3, Stockholm

FÖRSKOLAN PANNCENTRALEN

FOTO: ATRIUM LJUNGBERG

Beställare	Atrium Ljungberg
Entreprenör	TL Bygg AB
Arkitekt	White
Adress	Nobelbergsgatan 8, Nacka

KV EKEN 7

FOTO: LINUS FLODIN

Beställare	Sveriges Läkarförbund
Entreprenör	Metrolit Byggnads AB
Arkitekt	Trampolin Arkitekter
Adress	Villagatan 5, Stockholm

GASVERKET HUS 8

FOTO: CA FASTIGHETER

Beställare	CA Fastigheter
Entreprenör	Mobil Bygg AB
Arkitekt	Strategisk Arkitektur
Adress	Tengelinsgatan 3, Stockholm

Prisutdelningen hålls den 24 september 2021. Läs mer på stockholmsbf.se/rot-priset.